

РЕЦЕНЗИЯ

От проф. д-р Йордан Йорданов Пенев, факултет "Полиция", Академия на МВР, професионално направление 9.1. Национална сигурност, участник в научно жури, съгласно Заповед № 3-РК-165/20.03.2020 на Ректора на НБУ,

за придобиване на научната степен „доктор на науките“,

в професионално направление 9.1. Национална сигурност,

с кандидат: проф. д-р Николай Стефанов Радулов, ръководител на департамент „Национална и международна сигурност“ при Нов български университет,

по дисертация на тема: „Технологични и цифрови трансформации в сигурността. Сигурност 4.0“, докторска програма “Стратегии и политики за сигурност”.

1. Обща характеристика на дисертацията

Представената дисертация е в общ обем от 378 страници и съдържа увод, петраздела, заключение, библиография и приложение. В рамките на творбата са приложени научно обосновани методики за онагледяване на научни данни и съответните им изводи. Разделите на научната разработка са вътрешно балансирани чрез разпределение в точки и подточки, съдържанието им отговаря на наименованията им, като изложението е предимно от гледните точки на теорията на управлението, информатиката и криминологията.

Дисертацията е на тема „Технологични и цифрови трансформации в сигурността. Сигурност 4.0“ и не повтаря буквално темата или значителна част от съдържанието на представения дисертационен труд за придобиване на образователна и

научна степен "доктор" през 1992 година, който е посветен на управленската култура и попада в друго професионално направление, а именно: 2.3. Философия.

От този количествен и най-общ качествен аспект трудът съответства на приетите в сферата на обществените науки критерии за дисертация за получаване на научна степен "доктор на науките".

Темата на дисертацията е актуална и съществува необходимост от научно изследване по нея. Разглежданите научни проблеми и предложенията за тяхното решаване са значителни и оригинални по своя характер. През настоящия век България е изправена пред предизвикателства, наложени от средата за сигурност, които бяха трудно предвидими през миналия век. В този смисъл предложените научно обосновани решения в различни структурни части на дисертацията са твърде важни с оглед на европейското ни развитие.

Текстът на дисертацията, като цяло, притежава научен стил и не съдържа логически противоречия. В изложението не се срещат неаргументирани крайности в научните изводи.

В целия научен труд авторът се опира на действаща нормативна база, функционалната и институционална рамка на системата за сигурност, като ги подлага обстойно на анализ, необходим за съответните научни изводи. В подкрепа на издигнатите тези, автора е използвал данни от различни източници, като се прави съпоставка и анализ между тях.

Чуждото научно авторско мнение е достатъчно отчетливо открито чрез коректно цитиране и съпътстващ коментар.

При извършена проверка, пряко и с компютърна програма не бяха открити данни за плагиатство или съавторство, поради което твърдя, че дисертационния труд е подготвен самостоятелно, включително относно събиране и анализ на емпирични данни.

В дисертацията са използвани световни и национални теоретични достижения в областта на националната сигурност. Тази констатация доказва висока степен на познаване на състоянието на проблема и съответствие на използваната литература.

Според мен дисертацията има изцяло положително въздействие върху външната среда, с оглед качеството и естеството на единадесетте публикации по нея. Пет от тях са български език, а останалите шест на английски, което е предпоставка за добър международен обмен на научни резултати, имайки предвид, че повече от 80 % от

световната научна информация е на английски език. Всички публикации са в авторитетни, признати в научните среди издания в областта на националната сигурност.

Оформянето на дисертацията не е съобразено напълно с изискванията на стандарта БДС ISO 7144:2011. Например автореферата не е включен във въвеждащата част, увода е съчетание на предговор от въвеждаща част и въведение от основна част, по смисъла на Стандарта, основните структурни части се наричат глави, а не раздели, в приложенията няма въпросници, каквито вероятно са използвани за изследване на теоретични източници и за прилагане на метода на експертните оценки, литературата не е разделена на списък на използвани източници и на библиография, обособена в отделно приложение и т.н.

Авторефератът, който е извън кориците на дисертацията точно отразява основните научни достойнства на дисертацията.

2. Структурен анализ на съдържанието

Уводът по съдържание аргументира сполучливо необходимостта и актуалността на дисертационното изследване.

Научно обосновано в тази част са представени предмета, целта, задачите, методите на дисертационното изследване. Разглежданият текст дава достатъчно ясна представа за използвания научен апарат на дисертацията.

Целта на изследването е извлечена от основната му теза за остра необходимост от бързо въвеждане на високотехнологични продукти в службите за сигурност, съчетано със структурна реформа, след което точно са формулирани и четирите задачи на дисертацията.

Съвкупността от приложените методи е представена синтезирано в увода. В голямата си част те произхождат от формалната логика и се използват за научно познание от повече от 2000 години. В този смисъл няма нужда от по-подробно представяне и съответстват на изследователската цел и задачи на дисертационния труд.

Следват **пет раздела**, които представят структурно разработения теоретичен модел на изследването. Определено е приложен дедуктивен подход, което се обосновава от причинно-следствената връзка между изследваните проблеми. Водещи са пробивите в научно-техническия прогрес, които внасят коренни промени в човешкия живот, включително нови изисквани за повишена сигурност.

Коментираният теоретичен модел стъпва върху утвърденото теоретично схващане за елементите на оперативната обстановка в областта на националната

сигурност. Следва развитие във всяка една от трите основни насоки, съобразено със особеностите на съвремието, а именно: средата за сигурност, силите, средствата и методите на специалните служби и състоянието на високотехнологичната престъпност.

Разработеният теоретичен модел позволява добра системност на изследването с навлизане в дълбочина на отделните структурни части, за да могат да се направят изводи и съответстващите им организационни препоръки за подобряване на дейността на службите за сигурност.

Заклучението притежава научно обоснована структура, синтезираща резултатите от дисертационния труд, с акцент върху изводите и препоръките, които представляват научни приноси. Обемът на заключението е достатъчен да дава ясна представа за постигнатите научни резултати в дисертацията.

3. Оценка на научните приноси

Съответно на хармонизираните научни понятия по Ръководството от Фраскати, задължително при оценка на научни изследвания в Европейският съюз, съгласно Регламент за изпълнение (ЕС) № 995/2012 на Европейската комисия (ОВ L 299, 27.10.2012), научните изследвания могат да бъдат фундаментални или приложни. Настоящата дисертация е научно приложна с ясно определени съпътстващи теоретични приноси.

Постигнатите от автора оригинални научни приноси са приложни.

От тях най-голямо значение притежава аргументирания призив към държавното управление за необходимостта от нов поглед и промени в сектора за сигурност в точно определени насоки. Той се базира на доказаната причинно-следствена връзка между развитието на промишлеността и развитието на сигурността. Авторът правилно твърди, че те се намират в динамика с общ ритъм. Голяма част от човечеството е така устроено, че свиква бързо с пробивите в технологиите и ги счита за даденост. Само преди десетилетия мобилните телефони се считаха за лукс, а днес почти всеки ползва такива телефони, които са и компютри, и фотоапарати и имат редица други функции. От тази гледна точка развитието на сигурността в посока на високите технологии е наложително.

Друг научно приложен принос, който е в връзка с посочения призив за промени, е критичния анализ на стр. 368 за състоянието на българските специални служби. Този анализ доказва необходимостта от промени. Дори само ако се замислим върху

твърдението на автора, че Интернет днес се развива по-бързо от средствата за защита на данните в него.

Оригинален е и приноса по изследване и извеждане на изводи са състоянието на наказателния процес в условията на Четвърта промишлена революция и съществен напредък във високите технологии. На стр. 27 авторът нарича архаични и пещерни способите за разследване които се прилагат днес у нас. Няма как да не се съглася с тази констатация. Наистина има спешна нужда от преосмисляне. Да помислим само как се фиксират данните придобити от разпити – ръчно. Или каква е ползата от поемни лица при разследване на високо технологични престъпления. Действително архаични участници в наказателния процес, случайно попаднали на местопроизшествието, вероятно в пълна невъзможност да разпознаят доказателства за високо технологични престъпления. Реална проява на научна смелост от кандидата.

Висока оценка за теорията в областта на национална сигурност има извеждането и аргументирането на понятието „Екосистема на Сигурност 4.0“. Дефинирането на това понятие е проява на достоен за похвала подход за мултинаучно изследване на проблемите, свързани със сигурността. Това е уважителна проява на енциклопедичност в науката, наречена понякога интердисциплинарност, така необходима в днешния динамичен свят. Понятието екосистема произхожда от науката екология и авторът изгражда логическа връзка на основата на широк поглед върху сигурността, като система в която има взаимодействие между хора и екологични фактори.

Научна приложимост имат и редица организационни предложения за подобрене на функционирането на службите за сигурност, някои от тях наречени невралгични точки на стр. 47, но всъщност преди всичко те са организационни насоки.

4. Становище за личните качества на автора

Познавам кандидата като ръководител в Министерството на вътрешните работи и като учен с ясно изразена обществена позиция в областта на националната сигурност. И в двете коментирани насоки на кариерното си развитие той се отличава с целеустременост, систематика и подчертан фокус върху детайлите на изследваните проблеми от научна и управленска гледна точка. Именно този фокус му дава здрава логическа връзка между фактите и издиганите умозаклучения. Тя му позволява повече категоричност на изказваните твърдения, които издържат на логическа и фактическа проверка.

Кандидатът отговаря на законовите минимални национални изисквания към научната и преподавателската дейност, което се потвърждава със справка в регистъра на академичния състав към Националния център за информация и документация.

5. Препоръки

Науката е висша форма на човешко познания, което се отличава с точност, систематика и проверимост на твърденията. Опирайки се на тази обща дефиниция биха могли да се направят няколко препоръки към автора.

На стр. 6 са описани отделно обект и предмет на дисертацията. Ако анализираме внимателно текста ще видим, че става дума едно и също понятие, а именно това онова се изследва – факти, състояния, явления, събития, процеси. Даже да приемем, че посоченото за предмет и обект се намират в отношение част към цяло, това не е някаква ценна помощ за изследователя, пък и да се опише частното трябва да се посочи цялото. Споменатото вече Ръководство от Фраскати не използва понятието обект на научно изследване, а само предмет. По-стари български теоретични постановки в наукознанието твърдяха, че обект на изследване е онова, което се изследва, а предмета представя от гледната точка на коя наука се изследва обекта. В тази дисертация обаче явно не се влага такъв смисъл. Имайки предвид тези мисли препоръчвам при бъдещо обучение на докторанти, в качеството си на научен ръководител проф. Радулов да насочва към използване на понятието „предмет на научното изследване“.

С оглед бъдещите публикации на автора би могло да се очаква повече понятийна точност. На редица места в дисертацията, например на стр. 19, 47, 48, 278, 311, се използва понятието „криминална престъпност“. Думата криминален е чуждица в българския език с латински произход. Буквалният превод на словосъчетанието е престъпна престъпност и представлява тавтология. Това понятие се използваше в българската криминология и теория на оперативно-издирвателната дейност, но сега спокойно може да се счита за остаряло. Съвременното понятие е конвенционална в смисъл традиционна престъпност, а не по силата на някоя конвенция. Авторът познава това понятие „традиционна престъпност“ и също го използва на стр. 26, 44, 276 от дисертацията. Препоръката ми е в бъдеще да се използва само съвременното понятие.

Според логическия закон за тъждеството, формулиран от Аристотел, в едни и същи понятия, трябва да се влага едно и също съдържание. На стр. 100 кандидатът поставя знак за равенство между понятията „безпилотен летателен апарат“ и „дрон“.

Ако последователно държи на това сѐждение, то в цялото останало изложение е било добре да се използва един от тези синоними.

По-добрата форма по-добре представя добро съдържание. В тази насока препоръчвам в бъдещи публикации да се избягват съкращения в заглавия, като например „БЛА“ в наименованията на подточка 4.8.1. и 4.8.2. В същия ход на мисли не е добре да се използват абривиатури в началото на изречения, напр. ВР, ДР и СР на стр. 96 и 97 от дисертацията, както и да се прилагат невъведени в текста съкращения като ИИ за изкуствен интелект.

6. Заключение

Имайки предвид изложеното формирам положителна оценка и считам, че постигнатите научни резултати представляват значителен и оригинален принос в науката. Дисертационният труд определено съдържа теоретични обобщения и решения на големи научни проблеми, които съответстват на съвременните постижения в науката. Поради това следва да му се даде научна степен „доктор на науките“.

София, 27.03.2020 г.

Подпис:

Проф. д-р Йордан Пенев